

PRIMJERI DRUŠTVENO ODGOVORNOG POSLOVANJA U EPCG

EXAMPLES OF SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS PRACTICES IN EPCG

Autor: Vlatko ERAKOVIĆ, Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić, Crna Gora,

ORCID ID 0009-0004-4893-4897 vlatko.erakovic@epcg.com

Koautor: Snežana KRIVOKAPIĆ, Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić, snezana.krivokapic@epcg.com

APSTRAKT

Kompanija koja u poslovanju, uz propisane zakonske obaveze, inicira i vodi brigu o zaposlenima, bezbjednosti zaposlenih, zaštiti životne sredine, lokalnoj zajednici, usvaja nove tehnologije, uskladjena je sa EU standardima, društveno je odgovorna kompanija. Društvena odgovornost je definisana sa više dimenzija, a sve su jednako važne. Neki elementi zavređuju posebnu pažnju, to su etičko ponašanje, inovacije i učenje, uključivanje u obrazovanje-obuke, ekološki standardi, standardi bezbjednosti i zaštite na radu, ISO standardi.

Ključni elementi društvene odgovornosti:

- Ekološka odgovornost: Smanjenje emisija štetnih gasova, upravljanje otpadom, prelazak na čiste-zelene izvore energije i energetska efikasnost.
- Socijalna odgovornost: Doprinos lokalnim zajednicama, pravedni uslovi rada i bezbjednost.
- Ekonomska odgovornost: Dugoročan rok profitabilnost koja uzima u obzir šire društvene aspekte i ekološke troškove kompanije.
- Pravna odgovornost-Primjena nacionalnih i međunarodnih normi, internih akata, međunarodnih standard.
- Moralna-etička odgovornost- obuhvata standarde, norme i očekivanja koje potrošači, zaposleni, akcionari i zajednica smatraju pravednim pokretačem za donošenje kvalitetnih zakona ili propisa.
- Filantropska odgovornost- Aktivno uključivanje kompanije u programe za unapređenje dobrobiti zaposlenih, članova njihovih porodice i lokalne zajednice.

Značaj društvene odgovornosti:

- Održivost: Energetski sektor ima centralnu ulogu u postizanju globalnih ciljeva održivosti.
- Finansijski benefiti: Pozitivno utiče na finansijske i nefinansijske performanse kompanije.
- Povezanost sa lokalnom zajednicom: OIE mogu podržati razvoj lokalnih zajednica.

Izazovi društvene odgovornosti:

- Da li ulaganje u ekologiju smanjuje profit kompanije?

Društvena odgovornost u energetici je obaveza i stratejski imperativ koji osigurava dugoročnu stabilnost, poboljšava imidž kompanija i podstiče inovacije ka zelenijoj budućnosti. Društvena odgovornost (DO) u energetskom sektoru obuhvata usklađivanje poslovnih ciljeva sa društvenim i ekološkim obavezama, fokusirajući se na smanjenje štetnih uticaja (poput zagađenja), racionalnu potrošnju energije i promociju održivih izvora (OIE), što je ključno za održivi razvoj, poboljšava finansijske performanse kompanija i zahtijeva promjenu stavova zaposlenih ka ekološkoj svijesti, te se bavi uticajem na lokalne zajednice i energetske budućnost i bezbjednost.

Ključne riječi: Društvena odgovornost (DO), profit, filantropija, obnovljivi izvori energije (OIE), ISO standardi.

ABSTRACT

A company that, in addition to complying with prescribed legal obligations, proactively initiates and ensures care for its employees, occupational safety, environmental protection, and the local community, adopts new technologies, and aligns its operations with EU standards can be considered a socially responsible company. Corporate social responsibility (CSR) is defined through multiple dimensions, all of which are equally important. Certain elements deserve particular attention, including ethical conduct, innovation and learning, involvement in education and training, environmental standards, occupational health and safety standards, and ISO standards.

Key Elements of Corporate Social Responsibility:

- Environmental responsibility: Reduction of harmful gas emissions, waste management, transition to clean and green energy sources, and improvement of energy efficiency.
- Social responsibility: Contribution to local communities, fair working conditions, and employee safety.
- Economic responsibility: Long-term profitability that takes into account broader social aspects and the environmental costs incurred by the company.
- Legal responsibility: Compliance with national and international regulations, internal acts, and international standards.
- Moral and ethical responsibility: Encompasses standards, norms, and expectations that consumers, employees, shareholders, and the community consider fair and that serve as a foundation for the adoption of quality laws and regulations.
- Philanthropic responsibility: Active involvement of the company in programs aimed at improving the well-being of employees, members of their families, and the local community.

Importance of Corporate Social Responsibility:

- Sustainability: The energy sector plays a key role in achieving global sustainability goals.
- Financial benefits: CSR positively affects both financial and non-financial performance of companies.
- Connection with the local community: Renewable energy sources (RES) can support the development of local communities.

Challenges of Corporate Social Responsibility:

- Does investment in environmental protection reduce company profitability?

Corporate social responsibility in the energy sector represents both an obligation and a strategic imperative that ensures long-term stability, enhances corporate reputation, and encourages innovation toward a greener future. CSR in the energy sector involves aligning business objectives with social and environmental responsibilities, with a focus on reducing negative impacts (such as pollution), rational energy consumption and the promotion of renewable energy sources (RES). This approach is essential for sustainable development, improves the financial performance of companies, and requires a shift in employee attitudes toward greater environmental awareness, while also addressing the impact on local communities and the future security of energy systems.

Keywords: Corporate Social Responsibility (CSR), profit, philanthropy, renewable energy sources (RES), ISO standards.

UVOD

Društveno odgovorno poslovanje je koncept u kojem poslovni subjekt odlučuje na dobrovoljnoj osnovi doprinosti boljem društvu i zdravoj životnoj sredini, u interakciji sa ostalim stakeholder-ima.

Koncept društvene odgovornosti počinje da se razvija i primjenjuje u svijetu od 1990-ih godina, a punu afirmaciju doživljava tokom prethodne dvije decenije kada postaje sastavni dio nacionalnih i politika međunarodnih organizacija i dobija značajno mjesto u praksi velikog broja kompanija i drugih organizacija širom svijeta. U početnim fazama razvoja, koncept je dominantno bio vezan za privredne subjekte tako da se gotovo isključivo govorilo o društveno odgovornom poslovanju (DOP) ili društvenoj odgovornosti kompanije. U skorije vrijeme, naročito poslije pojave standarda ISO 26000 Smjernice za društvenu odgovornost, predmet pažnje postaju sve organizacije čije funkcionisanje rezultira određenim uticajima na okruženje.

ISO 26000 se bavi društvenom odgovornošću (DO) u najširem smislu i definiše je kao odgovornost neke organizacije za uticaje njenih odluka i aktivnosti na društvo i životnu sredinu. Principi na kojima se standard zasniva uključuju odgovornost, transparentnost, etičko ponašanje, te poštovanje interesa ostalih društvenih aktera, vladavine prava, međunarodnih normi ponašanja i ljudskih prava. Ovaj pristup predstavlja polaznu osnovu za definisanje Politike za društvenu odgovornost u državi Crnoj Gori, i u našoj kompaniji.

KONCEPT DRUŠTVENO ODGOVORNOG POSLOVANJA U EPCG AD

Da bi neka kompanija bila društveno odgovorna, prvenstveno mora biti uređena iznutra, organizaciono, normativno, kadrovski, da donosi profit i benefite po zajednicu, postuje sve zakonom propisane obaveze i razvija svijest zaposlenih za očuvanje životne sredine.

Elektroprivreda Crne Gore (EPCG) i njene kćerke kompanije (Crnogorski elektrodistributivni sistem (CEDIS), Rudnik uglja-Pljevlja, EPCG-Solar Gradnja, EPCG Željezara) broje oko 4700 zaposlenih. Kao najveća kompanija u CG, i društveno odgovorna kompanija, EPCG dodatno je odgovorna da vodi računa o svemu navedenom a naročito:

Poštovanje zakona;

Upravljanje poslovnim procesima kroz IMS;

Ekologija;

Briga o zaposlenima;

Doprinos lokalnoj zajednici;

Vrši pozitivan uticaj na društvo i okolinu.

POSLODAVAC-SINDIKAT-IMS

Normativna uredjenost predstavlja vezu izmedju poslodavca i zaposlenih , preko svojih predstavnika. Vrlo važan spoj izmedju ta dva systemska „aktera“ predstavljaju procesi sa svojim medjuvezama, koji se definišu kroz propisane politike, poslovnik, procedure, prateća dokumenta, kao interna pravila kompanije.

Za društveno odgovorno poslovanje je neophodno imati sledeća normativna akta i njihove jasno definisane veze unutar i van sistema. Naša kompanija funkcioniše kroz jasan spoj sledećih dokumenata a sve u funkciji društveno odgovornog poslovanja.

Statut kompanije-(najviši opšti pravni akt kompanije koji definiše njegovu organizaciju, poslovanje i unutrašnje odnose)

Kolektivni ugovor-(pisani sporazum između sindikata i poslodavackojim se utvrđuju prava i obaveze izmedju zaposlenih i poslodavca)

Etički kodeks-(skup pravila, principa i profesionalnih standarda koji definišu poželjno ponašanje unutar kompanije)

Kriterijumi za dodjelu novčane pomoći zaposlenima (utvrđeni uslovi. socijalni, zdravstveni, materijalni koje zaposleni mora ispuniti kako bi ostvario pravo na jednokratnu ili višekratnu novčanu podršku poslodavca)

Ostvarivanje prava zaposlenih preko sindikata (kolektivno organizovanje zaposlenih preko ovlašćenih sindikalnih predstavnika radi zaštite i unapređenja ekonomskih, socijalnih i radnih interesa)

Pomoć za zaposlene i zajednicu, filantropija (Filantropija usmjerena na zaposlene i zajednicu obuhvata direktnu pomoć za zaposlene i zajednicu od strane pravnog subjekta u ovom slučaju EPCG AD).

Sportske manifestacije (Sindikati svake godine organizuju sportske igre koje predstavljaju osim dobrog druženja, socijalizacije zaposlenih motivacioni aspekt za uspjeh na poslu).

ISO standardi ili IMS-predstavljaju međunarodno priznata pravila za poslovanje, dok IMS (Integrisani sistem menadžmenta) predstavlja više objedinjenih standarda (u našem slučaju ISO 9001, 14001, 45001) u jedan efikasan sistem. IMS smanjuje dokumentaciju, troškove za poslodavca, optimizujući procese u skladu sa ISO zahtjevima.

ISO 9001:2015 Sistem menadžmenta kvalitetom,

ISO 14001:2015 Sistemi menadžmenta životnom sredinom ,

ISO 45001:2018 Sistemi menadžmenta zaštitom zdravlja i bezbjednošću na radu.

Ključne komponente društvene odgovornosti.

Ekološka odgovornost: Smanjenje emisija, upravljanje otpadom, prelazak na čiste izvore energije i energetska efikasnost.

Socijalna odgovornost: Doprinos lokalnim zajednicama, pravedni uslovi rada i bezbjednost zaposlenih.

Ekonomski aspekt: Dugi rok profitabilnost koja uzima u obzir šire društvene i ekološke troškove.

Značaj društvene odgovornosti.

Održivost: Energetski sektor ima centralnu ulogu u postizanju globalnih ciljeva održivosti,

Finansijski benefiti: Pozitivno utiče na finansijske i nefinansijske performanse kompanija,

Povezanost sa lokalnom zajednicom: OIE mogu podržati razvoj lokalnih zajednica.

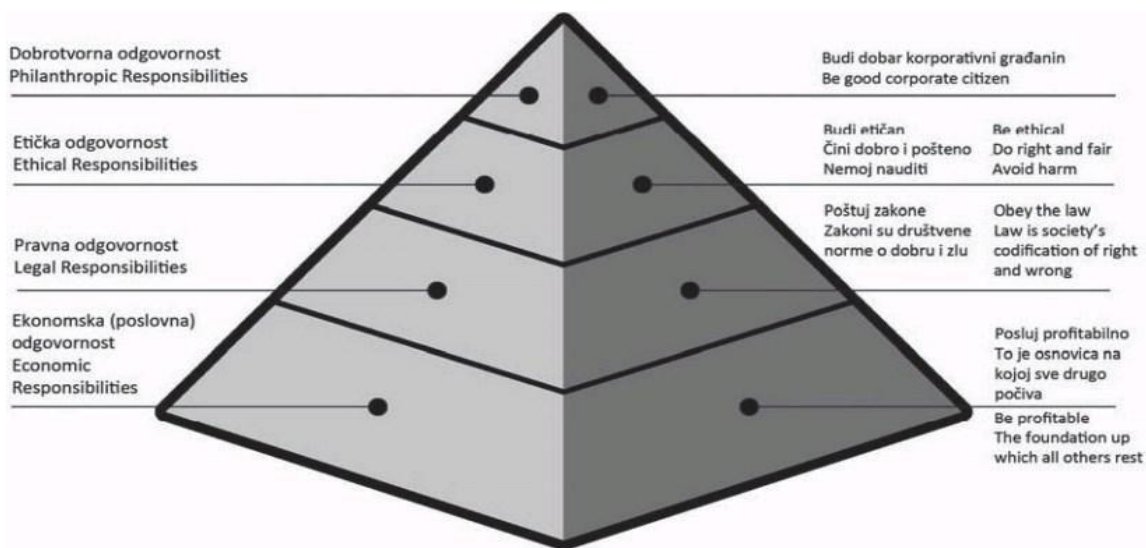
Izazovi društvene odgovornosti.

Da li ekološke mjere smanjuju profit, da li istraživanja pokazuju suprotno?

Ekološki odgovornim poslovanjem može se posmatrati ono poslovanje koje koristi obnovljive izvore energije i vodi računa o uticaju svojih aktivnosti na humane aspekte (društveno odgovorno poslovanje).

Kreirati „održivu i zelenu“ kompaniju, kontinuirani je proces čiji je glavni cilj kreiranje profitabilnog i produktivnog sistema sa aktivnostima koje imaju minimizirani uticaj na životnu sredinu Svaka promjena u poslovanju je postepen

i kontinuirani proces, tako i ovakve promjene zahtijevaju strpljenje i određena finansijska ulaganja. Inicijalna finansijska ulaganja mogu rezultirati višestrukim uštedama, ako su na vrijeme prepoznata i mogu uticati na produktivnosti i kvaliteta rada kompanije.

SLIKA 1: Piramida društvene odgovornosti Archiea Carrola

ŽIVOTNA SREDINA

Planovi.

Plan upravljanja otpadom- Plan se donosi u skladu sa važećim zakonskim propisima, sadrži pregled sadašnje situacije po pitanju upravljanja otpadom u EPCG sa predlogom mjera koje će doprinijeti pravilnom skladištenju i čuvanju otpada na privremenom skladištu do njegove predaja ovlaštenom operateru. Plan se radi na period od 3 godine shodno Zakonu o upravljanju otpadom.

Plan prevencije udesa- Planom prevencije udesa definisane su neophodne mjere za sprečavanje hemijskog udesa i ograničavanja uticaja tog udesa na život i zdravlje ljudi i životnu sredinu u cilju stvaranja uslova za upravljanje rizikom. Planovi prevencije udesa za EPCG AD se rade u skladu sa Zakonom o životnoj sredini i važećim Pravilnicima

Plan praćenja emisija gasova sa efektom staklene baste (GHG)- Plan je formalni dokument koji je EPCG u skladu sa Zakonom o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena uradila, radi preciznog utvrđivanja, evidentiranja i izveštavanja o količinama emitovanih štetnih gasova. On obuhvata metodologije, procedure prikupljanja podataka i sisteme kontrole, usklađene sa navedenim zakonom.

Godišnji izvještaji.

Izvještaji koje EPCG AD obavezna da radi na nivou godine su:

Godišnji izvještaj o otpadu,
Godišnji izvještaj o monitoringu životne sredine,
Godišnji izvještaj o potrošnji resursa,
Katastar zagađivača.

Godišnje takse.

Takse koje plaća EPCG AD na godišnjem nivou su sledeće:

Deponovani otpad,
Emisije zagađujućih materija u vazduh (eko taksa),
Emisije ugljen dioksida po toni CO₂ (CBAM).

Plan praćenja emisija gasova sa efektom staklene baste služi za sačinjavanje Godišnjeg izvještaja o emisijama. Ovaj izvještaj verifikuje eksterno pravno lice koje je sertifikovano po standardu ISO 140064-1:2018. (Klimatske promjene i emisije GHG - ISO 14064-1:2018 - EU zahtijeva kvantifikaciju emisija.) Na osnovu verifikovanog izvještaja o emisijama plaća se iznos 24eura/toni eCO₂ (ekvivalentni CO₂). Podzakonski akti povezani sa novim Zakonom o klimatskim promjenama će biti doneseni u prvoj polovini 2026. godine. CBAM se već primjenjuje od 01.01.2026. godine, a država radi na tome da poboljša i uskladi svoj ETS sa EU kako bi ublažila posljedice CBAM-a i pripremila se za buduće klimatske obaveze (posebno u procesu pristupanja EU).

BEZBJEDNOST ZAPOSLENIH, RIZICI

Zaštita i zdravlju na radu.

Bezbjednost zaposlenih, opreme i objekata se sprovodi shodno Zakon o zaštiti i zdravlju na radu i Zakon-u o zaštiti i spašavanju, kroz sledeća normativna akta, koja su obavezna da se poštuju od strane zaposlenih i lica koja borave po bilo kom osnovu unutar kompanije.

Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu EPCG AD Nikšić,
Akt o procjeni rizika za sva radna mjesta u EPCG AD Nikšić,
Program osposobljavanja zaposlenih za bezbjedan rad,
Normativ ličnih zaštitnih sredstava i kolektivnih zaštitnih sredstava,
Uputstvo za bezbjedan rad u elektroenergetskim postrojenjima.

Zaštita i spašavanje.

Preduzetni planovi- Planovi zaštite i spasavanja.

Planovi zaštite i spašavanja, i Operativna uputstva predstavljaju obradjene rizike, sa jasno definisanim postupcima, ljudskim resursima, materijalnim sredstvima i mjerama koje je potrebno preduzeti u slučaju incidenta ili akcidenta.

Požari,
Zemljotres,
Teroristički napad,
Epidemija,
Rušenja i preliivanja brana na akumulacijama,
Industrijska nesreća izazvana eksplozijama i drugim tehničko tehnološkim razlozima,
Izliivanja nafte i derivata i drugih hemikalija,
Odranjavanja i klizanja tla,
Podizanja prašine,
Eksplozije gasova i zapaljivih tečnosti,
Sniježni nanos i lavine.

Operativno uputstvo za upravljanje akumulacijama i retezijama HE Perućica, radi zaštite od poplava.

Operativno uputstvo za upravljanje akumulacijom i HE Piva, radi zaštite od poplava.

TE Pljevlja-ekološka rekonstrukcija.

Dinamika energetske tranzicije treba da bude usklađena kako sa domaćim potrebama, tako i sa međunarodnim standardima, prvenstveno sa regulativom EU. Projekat ekološke rekonstrukcije, obuhvatio je adaptaciju kotla, zamjenu unutrašnje obloge dimnjaka, modernizaciju parnog turbopostrojenja i blok transformatora i toplifikaciju Pljevalja.

Efekti ekološke rekonstrukcije:
Produžetak radnog vijeka TE,
Znatno će se smanjiti zagađenja,
Smanjenje sumpor dioksida SO₂,
Smanjenje azot dioksida NO₂,
Prečišćavanje pepela,
Prečišćavanje šljake,
Prečišćavanje otpadnih voda,
Izdvajanje gipsa iz pepela,
Toplifikacija Pljevalja.

Solarne elektrane.

Projekti-Solari 3000+, 5000+ i 500+ podrazumijevaju postavljanje solarnih panela na krovove individualnih objekata za stanovanje i 500 poslovnih objekata, javnih ustanova i privatnih kompanija kroz finansiranje i subvencionisanje korisnika za kupovinu i ugradnju fotonaponskih sistema, snage do 10 kW za individualne stambene objekte, odnosno do 30kW za pravna i fizička lica, vlasnike poslovnih objekata. Kroz ovaj program, do sada je ugrađeno 8073 SE, sistema koji su priključeni na mrežu, snage 75MWp.

Solarene elektrane u vlasništvu EPCG AD, koje su izgrađene i koje će biti urađene u narednom periodu predstavljaju znacajan investicioni poduhvat za kompaniju kao i za društvenu zajednicu u narednom periodu.

1. Lokacija -krug Željezera 10 MW-2026 god. realizovano.
2. Lokacija -krug Željezera 10 MW-2027 god. će biti realizovana.
3. Lokacija –Kapino Polje L1-5 MW-2026 god. realizovano.
4. Lokacija –Kapino Polje L2-5 MW-2026 god. realizovano.
5. Lokacija –Kapino Polje B1-10MW-2026 god. realizovano.
6. Lokacija –Kapino Polje B2-20MW-2026 god. realizovano.
7. Lokacija –Krupac -40 MW-2027 god. realizacija.
8. Lokacija –Štedim- 115 MW-2028 god. realizacija.

SLIKA 2-Solarna elektarna

Vjetroelektrane.

Crna Gora aktivno razvija vjetroelektrane (VE) kao ključni dio prelaska na zelenu energiju, sa značajnim projektima na Krnovu, Gvozdu (okolina Nikšića).U narednom period su u planu VE kod Šavnika (Bijela).Trenutno operativni vjetroparkovi značajno doprinose energetske nezavisnosti, dok novi projekti pozicioniraju državu kao važnog proizvođača energije vjetra na Balkanu.

VE Gvozd 1-54,6 MW-završena – vlasništvo EPCG AD vjtrogenerator 7Mw 120m visina i 85 m dužina elise

VE Gvozd 2-21 MW-2027. god.-vlasništvo EPCG AD

VE Možura - 46 MW-stranci vlasnici

VE Krnovo -72 MW-stranci vlasnici

SLIKA 3-Vjetroelektrana

ZAKLJUČAK

Društvena odgovornost u energetici nije samo moralna obaveza, već strateški imperativ koji osigurava dugoročnu stabilnost, poboljšava imidž kompanija i podstiče inovacije ka zelenijoj budućnosti. Društvena odgovornost predstavlja kulturu organizacije i sastavni dio njenog identiteta, poslovne etike i liderstva. To je način da kompanije i institucije izgrade povjerenje, povećaju privlačnost za zaposlene i partnere i postanu konkurentnije, stabilnije i održivije u dugom roku. Organizacije koje su toga svjesne ugrađuju društvenu odgovornost u svoje strategije i svakodnevne odluke, vodeći pritom računa o uticaju i posljedicama svog djelovanja na zaposlene, zajednicu i životnu sredinu.

Suština društvene odgovornosti nije u jednokratnim donacijama ili promotivnim akcijama, već u usvajanju trajnih politika kojima se potvrđuje istinsko opredjeljenje i spremnost organizacije da odgovorno upravlja resursima i bude uz ljude i zajednicu – čak i kada reflektori nisu na nju usmjereni. Usklađenost između onoga što organizacija komunicira i onoga šta zaista radi predstavlja jedan od najvažnijih testova društvene odgovornosti.

Održivi razvoj, društvena odgovornost i ESG standardi su komplementarni koncepti koji se međusobno pojačavaju. Održivi razvoj je sveobuhvatni cilj, dok su društvena odgovornost i ESG dva okvira koja pružaju alatke i smjernice pojedinačnim preduzećima i organizacijama da integrišu zaštitu životne sredine, socijalne aspekte i dobro upravljanje u svoje poslovanje. Standardi koji promovišu održivost (uključujući ISO 26000, standarde kvaliteta, ESG) preduslov su za konkurentnost privrede, naročito za internalizaciju poslovanja i buduće aktivno učešće crnogorskih firmi na evropskom tržištu. Društvena odgovornost i ESG standardi nisu privilegija i obaveza samo velikih kompanija i korporacija, već značajna poluga i šansa i za rast MMSP u Crnoj Gori. Na istim osnovama, održivi razvoj nije aktivistički zahtjev ili dodata vrijednost razvijenih država, već obaveza i prilika za sve države, i one koje su geografski male kao Crna Gora, da osiguraju dugoročni prosperitet svojih društava, socijalnu koheziju i međugeneracijsku inkluziju i ravnopravnosti svojih građana. Kao takve, finansijski sektor danas prednjači u integrisanju ekoloških i socijalnih faktora i rizika u poslovanje. U kontekstu Crne Gore, primjena principa društvene odgovornosti, standarda održivog razvoja i ESG zahtjeva ima izuzetan značaj za jačanje kapaciteta države u procesu pristupanja Evropskoj uniji, kroz usklađivanje sa evropskim politikama, vrijednostima i kriterijumima, ali i snažnije povezivanje sa globalnim prioritetima definisanim UN Agendom 2030 o održivom razvoju. Na taj način, djelovanje koje je društveno odgovorno postaje ne samo moralna, već i strateška obaveza Crne Gore – jasan poziv institucijama, privredi, akademskoj zajednici, lokalnim samoupravama i civilnom društvu da zajednički grade moderno, konkurentno i inkluzivno društvo u kojem su održivost, odgovornost i dugoročni napredak ključna mjera uspjeha. Stoga ova konferencija predstavlja i svojevrstan doprinos organizatora aktivnostima Crne Gore u procesu pristupanja Evropskoj uniji i sprovođenju UN Agende 2030.

LITERATURA

1. Politika za društvenu odgovornost u Crnoj Gori,
2. Zaključci konferencije "Od inicijative do uticaja: Društvena odgovornost kao mjera održive budućnosti",
3. Cerjan-Letica, G. (2010): Piramida društvene odgovornosti Archiea Carrola
4. ISO 26000 Društvena odgovornost,
5. Plan upravljanja otpadom,
6. Preduzetni planovi EPCG AD,
7. Akto o projeni rizika za radna mjesta EPCG,
8. Normativna akta EPCG AD (.ravlilnik, Program ,Normativ, Uputstvo).